

Zdatność arbitrażowa sporu w świetle najnowszej orzecznictwa Sądu Najwyższego

Zagadnienia wstępne

Przedmiotem niniejszego opracowania będzie analiza zdatności arbitrażowej jako jednej z przesłanek dopuszczalności poddania sporu pod właściwość sądu polubownego. Analiza ta zostanie dokonana w kontekście wydanych ostatnio orzeczeń Sądu Najwyższego, które dotyczą poruszonego zagadnienia, tj. postanowień: z 21.5.2010 r.¹ i z 18.6.2010 r.² oraz uchwały z 23.9.2010 r.³. Symptomatyczne, że wszystkie wskazane judykaty zapadły na tle spraw, w których powodowie dochodzili ustalenia nieistnienia bądź nieważności zawartych umów opcji sprzedaży walutowych, które – jak powszechnie wiadomo – przyniosły wielu przedsiębiorcom dotkliwe straty finansowe wskutek nadejścia kryzysu gospodarczego i wynikającego z tego faktu osłabienia się polskiej waluty.

Przed przejściem do omówienia poszczególnych orzeczeń wyjaśnić trzeba, co należy rozumieć pod pojęciem „zdatność arbitrażowa”. Termin ten został użyty po raz pierwszy przez A.W. Wiśniewskiego⁴, który słusznie wskazał, że w języku polskim brak jest odpowiedników instytucji istniejącej w obcych językach prawniczych (np. ang. *arbitrability*, niem. *Schiedsfähigkeit*, franc. *arbitrabilité*). Zdatność arbitrażowa oznacza zaś cechę sporu (sprawy), powodującą, że może ona zostać poddana pod rozstrzygnięcie sądu polubownego na podstawie dokonanego przez strony zapisu na ten sąd⁵. Instytucja zdatności arbitrażowej, wyznaczając przedmiotowy zakres dopuszczalności arbitrażu, stanowi więc konieczny warunek ważności zapisu na sąd polubowny, który jest centralnym instrumentem sądownictwa

---

¹ II CSK 670/09, Biul. SN 2010, Nr 7.

² V CSK 434/09, niepubl.

³ III CZP 57/10, OSNC 2011, Nr 2, poz. 14.

⁴ A.W. Wiśniewski, Rozstrzygnięcie sporów korporacyjnych spółek kapitałowych przez sądy polubowne – struktura problemu (cz. I), Pr. Spół. 2005, Nr 4, s. 10; jak stwierdzał sam autor, czynił on to „tytułem eksperymentu”. Po sześciu latach od ukazania wskazanego artykułu, można skonstatować, że „eksperyment” jak najbardziej się udał, ponieważ termin „zdatność arbitrażowa” jest dziś powszechnie używany zarówno wśród przedstawicieli nauki prawa, jak i w orzecznictwie (por. uzasadnienie uchw. SN z 7.5.2009 r., III CZP 13/09, OSNC 2010, Nr 3, poz. 34).

⁵ T. Ereciński, K. Weitz, Sąd arbitrażowy, Warszawa 2008, s. 27.

polubownego⁶. Innymi słowy, jeżeli spór nie ma kwalifikacji zdatności arbitrażowej, jego rozstrzygnięcie podlegać będzie kognicji wyłącznie sądu państwowego⁷.

Określenie granic kompetencji sądów arbitrażowych poprzez wskazanie, jakie rodzaje sporów mogą zostać im oddane pod rozstrzygnięcie, związane jest z kwestią porządku publicznego przyjętego w danym państwie i stanowi w ten sposób jedną z form, w jakich państwo sprawuje kontrolę nad sądownictwem polubownym⁸. Z tego względu umowy międzynarodowe normujące arbitraż pozostawiają to zagadnienie regulacjom krajowym. Tytułem przykładu wskazać można na treść art. V ust. 3 Konwencji europejskiej o międzynarodowym arbitrażu handlowym z 1961 r.⁹, art. 1 ust. 5 ustawy modelowej UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym z 1985 r.¹⁰ oraz art. I ust. 3 i art. V ust. 2 lit. a Konwencji nowojorskiej o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych z 1958 r.¹¹.

Tak więc to prawodawca krajowy decyduje, w stosunku do jakich spraw wyłączony zostanie monopol sądów państwowych w tym sensie, że strony będą mogły dany spór rozstrzygnąć przed wybranym przez siebie „prywatnym” sądem, zwanym arbitrażowym, a które sprawy – przede wszystkim z uwagi na występujący w nich pierwiastek publiczny – spod kognicji sądów polubownych zostaną wyłączone. Ostatecznie zatem o tym, jakie spory mogą podpadać pod właściwość sądu polubownego (które spory posiadają zdatność arbitrażową), rozstrzyga prawo państwa, na terytorium którego odbywa się postępowanie przed takim sądem¹². Warto dodać, że współcześnie zauważa się na świecie tendencję do rozszerzania przedmiotowego zakresu spraw, które mogą zostać poddane kognicji sądów arbitrażowych.

Przed wejściem w życie¹³ ustawy z 28.7.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego¹⁴, która dokonała radykalnej nowelizacji przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o sądownictwie polubownym (uwzględniającej rozwiązania ustawy modelowej UNCITRAL), zakres spraw, które mogły zostać objęte arbitrażem, określał art. 697 § 1 KPC. Powołany przepis stanowił, że „Strony w granicach zdolności do samodzielnego zobowiązania się mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa majątkowe, z wyjątkiem sporów o alimenty i ze stosunku pracy”.

Aktualnie zagadnienie zdatności arbitrażowej zostało uregulowane w treści art. 1157 KPC, zgodnie z którym jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, strony mogą poddać

⁶ R. Morek, *Mediacja i arbitraż* (art. 183¹–183¹⁵, 1154–1217 KPC). Komentarz, Warszawa 2006, s. 127. Jest tak, ponieważ to zapis na sąd polubowny stanowi podstawę działania sądu niepaństwowego (art. 1161 § 1 KPC).

⁷ L. Błaszczak, M. Ludwik, *Sądownictwo polubowne (arbitraż)*, Warszawa 2007, s. 37 i 97.

⁸ *Ibidem*, s. 97.

⁹ Dz.U. z 1964 r. Nr 40, poz. 270.

¹⁰ Dokumenty ONZ Nr A/40/17, aneks I oraz A/61/17, aneks I; UNCITRAL Modern Law on International Commercial Arbitration 1985 with amendments as adopted in 2006; dalej jako: ustawa modelowa UNCITRAL.

¹¹ Dz.U. z 1962 r. Nr 9, poz. 41.

¹² T. Erciński, *Zdatność arbitrażowa* (art. 1157 KPC), [w:] P. Nowaczyk, S. Pieckowski, J. Poczobut, A. Szumański, A. Tynel (red.), *Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku*. Księga pamiątkowa dedykowana doktorowi habilitowanemu Tadeuszowi Szurskiemu, Warszawa 2008, s. 2.

¹³ Co nastąpiło 17.10.2005 r.

¹⁴ Dz.U. Nr 178, poz. 1478.

Więcej informacji na stronie wydawcy

<http://www.ksiegarnia.beck.pl/adr-arbitraz-i-mediacja/id3398,ADR-Arbitraz-i-Mediacja-kwartalnik.-Prenumerata-2010.html>